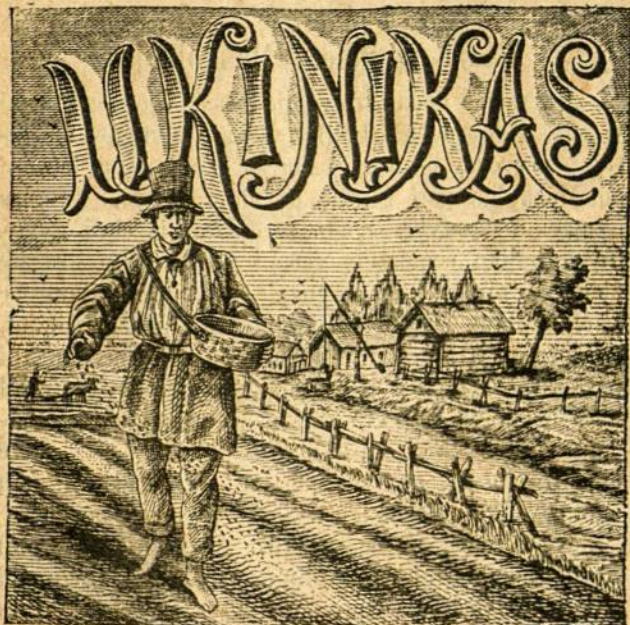

Laikrasztis, paskirtas reikalams ukinjū.

Iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje su prisiuntimu kopertose, 5 rubl., su perneszimu per rubežių arba per rankas imant nū perkupčių — 2 rubl.; Prūsėse, su prisiuntimu — 3 mark.; Amerikoje ir kitur — 4 mark.

Atkreipiame akis maloningų raszejū ant to, idant kiek-tiek taikintu savo raszybą prie raszybos „Ukiniko“, nes taisymas rankraszčių atgabena daug priklaus darbo.

Badas ir kolera Maskolijoje.

Negražiai dedasi tolymoje Maskolijoje. Pernai vasara atgabeno Maskolijai vieną baisingą kankintoją, smercio brolių — badą, o šią vasarą lankosi po Maskolija pati giltinė pavidale koleros. Badas iszmarino daugybę svieto ir didžiausią dalį gyvulių ir paliko iszpustytą žemę. Juk anam kraszte žmonės nusiplėsžė stogus, susikureno daugybę triobų, daug laukų paliko nesėtų, žodžiu sakant, jau priesz atsilankymą koleros svetimam žmogui ten iszrodė baisu. Butų dar baisiau buvę, kad vyriausybė ir kiti krasztai nebutų szelpę tų nubadėjusių burliokų. Maskoliszka vyriausybė iszdavė ant to kraszto su virszum tris szimtus milijonų rublių, o ką kiti sudėjo — tai to nieks nežino.

Kada pirm 20 metų mūsų kraszte (Lietuvoje) buvo badas, tai Maskolių vyriausybei nerupėjo mus sziek tiek suszelpti — kaip kas mokėjo, taip gelbėjosi nū bado — ir daugybė Lietuvininkų tąsyk badu iszmirė. O kad maskoliszka vyriausybė butų nors kiek prigelbėjus anūs metus Lietuvą, tai mūsų svietas butų visai mažai tepajutęs tą badmetį. Dabar senesniejie žmonės su pasibaisėjimu apie tai pasakoja.

Klausiamo dabar, kodėl Maskoliai anūs metus neszelpė Lietuvos kraszto, o ši-met dagi 3 szimtus milijonų ant burliokų iszdėjo? — Lengvas atsakymas: Delto, kad mes Lietuvininkai ir katalikai, o anie makoliai ir pravoslavai. Matai, kokia Maskolių teisybė: mes mokame tokius didelius, užkrautus

maskolių, mokesčius į kasą, lygiai kaip ir patys maskoliai, einame į vaiską, ten vargstame tiek czėso ir sveikatą paliekame, o laike vainos ir kraują praliejame, lygiai kaip ir maskoliai, o kada mes badu mirsztame, tai Maskolių vyrausybei visai ne galvoj. Ale kada burliokus užpūla badas, tai tąsyk jie gauna atgal ir savo mokesčius, ką pirm to per kiek metų įmokėjo į kasą, gauna malką dykai iš karalyszkų girių, o dar, kas pikčiausia, tie begėdžiai priverstinai veržia ir iš mūsų pinigus ir javus „ant nubadėjusiųjų“, nors tos išveržtojo iš mūsų turto, pinigais ar javais, kasžin ar kokia deszimta dalis nukanka iki nubadėjusiųjų, pakol pereina per kisenius spraunikų, gubernatorių ir kitų tokių tranų. Tokia tai Maskolių teisybė! Ar tik ne Dievas baudžia tūs krikštytus pagonis (kaip sakydavo Vyskupas Volonczauskas) už tūs prispaudimus Lietuvių ir kitų kittauczių, gyvenanczių po Maskolių valdžia. . .

Kolera szlūja kaip su szlūta tą tamsų nubadėjusį ir prasigėrusį svieta, kad baisu yra žiurėti. Ant dienos mirszta po kiek tukstanczių. Kolera prasidėjo už Kankazo, o sziantien jau pjauja maskolius po Maskvą po Peterburgą ir arcziau. O sziomis dienomis, kada užstojo toks karsztis, tai galime tikėtis, kad kolera umai apims visą Maskoliją. O gal da ir pas mus, Lietuvoje ir Žemaicziūse, apsilankyti, nū ko Dieve mus apsaugok. Vienok dėl viso ko reikia buti atsargiais. Kolera, kaip žinome, prasideda po miestus, kur daugiausiai susirenka neszvarumų; o įpacz pasmirdusiūse žydiszkūse

miesteliūse kolera gauna daug darbo, nēs, kaip žinome, žydai yra didei neszvarus. Kur svietas szvariai gyvena, ten kolera nēr taip baisus daigtas, dėlto kad ten ne taip greit apsikreczia — tiktai kelintas tenumirszta. O kur svietas neszvarus, ten kolera baisus daigtas.

Dēltogi, kol koleros dar mūsų kraszte nėra, tai kiekviens turi davadniai savo namus ir apie namus apsivalyti, uždaboti ant valgymo bei gėrymo indų, kad but viskas czysta ir, pagaliaus, ant ilgo apsirupinti reikalingais daigtais isz miesto, kad laiکه koleros nereiktu į miestą lankytis, kur graicziausiai galima apsikrēsti. Laiکه koleros žydu visai nereikia į namus įsileisti, nes jie gal kolera į namus atgabenti.

Sugēdinta lapē.

Paraszē Petras Arminas (Trupinēlis).

Lapē, pro grīczią bēgdama isz ryto,
Pamatē deszrą augsztai pakabīta, —
Sustojo, vūsto — nežin', ką daryti:
Pusrycziai puikus, bet kaip jūs igyti?
Laižos kumutē, sziaip ir taip dumoja,
Vūdegą vizgin', tai stiebias ant kojų;
Bet tai negelbi — nabagē net rauda . . .
Gaila palikti, tokią radus naudą!
Ilgai stovėjo ir cypē isz bado,
Bet pasiekt deszrą budo neatrado, —
Tad' tarē supykus, bet slēpdama gēdą:
— Tai pancziai karo — szū tegul jūs ēda.

Naszlaitė.

Pagal V. Hugo, paraszė A. Veliūniskis.

Netoli Paryžiaus gale miestelio N. stovėjo karcziama kupcziaus Tenardo. Buvo subatvakaris. Žmonių karcziamoje buvo susirinkę daug. Vieni gėrė, kiti rukė, kiti susirinko tik papliaukshti ir paloshti. Szalia kakalio ant sūlelio sėdėjo asztūnių metų mergaitė, visa apiplieszusi ir purvina. Mezgė jį pirsztinę, nūlatai braukdama aszaras nū savo akuczių. Graudu jai buvo. Lauke szlapia ir tamsu: baisu ir į priemenę iszeiti. Pakelevingų yra karcziamoj apsinakvojusių, o vandens nė laszo. Uzbonas tuszczias, statinė tuszczia. Pamatys gaspadinė — tai rods dūs. Musz, tai musz — tai ką darysi, ale kaip reiks parneshti vandens, o szulinyš nū namų už dviejų viorstų — tai szvilpyk: „Dieve manol“.

Da tiktai asztūnių metų, bet daug jau matė vargo — jau iszrodo sena. Mėlynas gumbas ant antakio buvo ženklų nelabai mielaszirdingo pasielgimo gaspadinės.

Mergaitė krupitelėjo: gaspadinė, paėmus sklėnyczią priėjo, prie statinės įsileisti vandenio. Atsuko volė — pusė sklėnyczios pribėgo, ir viskas.

— Vandens visai nėra! suriko gaspadinė, bet nusileidus pridėjo: — na ale užteks tūmsyk.

Mergaitė atsigavo ir vėl griebėsi už darbo, bet da ilgai jautė, kaip szirdis plakė jos krutinėje. „Kad nors rytmetys greicziaus ateitu,“ mislyjo vargdienė.

Tūm tarpu įėjo į karcziamą vienas isz apsinakvojusių ir rustai užsipūlė ant gaspadinės: „Mano arklio negirdė!“

— Tai negal buti, — atsakė gaspadinė.

— Kad asz sakau, tai gal buti!

— Magde! girdi, ką ponas sako! — suriko gaspadinė ant mergaitės.

Magdė atsistojo ir pro verksmus pradėjo teisītis:

— Žinoma, kad girdžiau — isz didžiojo viedro... pilną viedrą nunesziau... Pagloszcziau jį, pasznekinau.

Mergaitė melavo, kad tik ją nesiųstu parnesėti vandens

— Žiūrėkite, da tik kaip kukulis, o melūja, kaip senė, — skėtriojo pakelevingas. — Sakau asz tau, kad negirdei. Kaip tik jo negirdo, tai jis pradeda krankti — jau asz tai žinau.

— Na, ale isz tikro girdžiau!

— Tylėk! o arklį man turite pagirdyti.

— Žinoma, jai da negirdė, tai reikia gyvulį pagirdyti — pritarė gąspadinė ir atsisukus pridėjo: — kur ta mergyszczia?

Gąspadinė pasilenkė ir jau pamatė ją po stalu, besislepiant už sveczių koju.

— Ar nelysi lauk? — suriko gąspadinė.

Magdė iszlindo, drebėdama visu savo mažiuku kunu.

— Eik man tūjaus pagirdyti arklį!

— Ale vandens nėra — sznabždėjo mergaitė.

— Tai eik parnesėti — tarė gąspadinė ir atidarė duris.

Magdė, nuleidus galvutę, ėjo pasimti viedrą. Viedras buvo taip didelis, kad kudykis lengvai jame galėjo iszsitekti. Gąspadinė stovėjo pas kamina ir maiszė rundelyje su sameziu, be paliovos murmėdama po nosia. Ant mergaitės, einant jai per duris, ji suriko:

— Palauk tu, varle, sugriždama nupirk dūnos.

Ji priėjo prie stalo, atidarė stalcziauką, iszėmė deszimtuką ir padavė mergaitei. Kudykis paėmė pinigą isidėjo į kiszenių žiurstuko ir, stovėdama ant vietos, abejojo, ar eiti, ar ne.

— Ko žiopsai? — suriko visa gerkle gąspadinė. Mergaitė kruptelėjo, paszoko ir iszbėgo ant ulyczios.

Mieste linksma, smagu, bet ant dangaus nė vienos žvaigždutės, apsiniaukę baisiai. Prieszais karcziają Tenardo buvo kromas. Be galo puikių daigtų buvo tam krome. O ant pirmutinės vietos, ant lango krominikas pastatė didelę lėlę, beveik nū masto di-

dumo. Kas per lēlē! szviesrandonē jekē, ant galvos kaspinaī žvilga, plaukai geltoni, ilgi, o stiklinēs akys žiuri, kaip gyvos. Įpacz vakare, kada krome uždega žiburį, — tai vaikai į tą lēlę atsižiūrėti negalėdavo. Na, ir Magdē kaip kada iszdriisdavo pažiūrėti. Tūm tarpu iszbėgus su viedru ji neiszkentē nepažiūrėjus ant tos „tetos“, kaip ji vadino tą lēlę. Ką tik da įbaugīta, ji žiūrėjo ir stebėjosi. Kromas pasirodē jai rumais, o parėdyta lēlē — karalaitē, kaip pasakose. Ji negalėjo atsižiūrėti ir visai užmirszo, kad reik bėgti vandens.

Balsas piktos gaspadinēs pabudino ją lyg. isz miegų.

— Ar tu da nenuėjai! tu begėde! palauk, varle, asz iszvarysiu isz tavēs tinginį!

Magdē kruptelejo, užmirszo lēlę ir leidosi bėgti. Per kaimą eiti buvo da ne taip baugu. Kur-ne-kur buvo žiburiai, szalia ulyczios namai, da vis netoli gyvi žmonēs. Kad ne butu taip baisu, ji barszkinio savo viedru.

Bet sztai galas kaimo: kudykis sustojo ir rankas nuleido. Priesz ją laukas, tyras laukas: nė žiburio, nė žmogaus, nė gyvo sutvėrimo, tik tamsu, tamsu; isz vakarų žaibūja. Ji drebėjo, akutėse jau rodėsi piktos dvasios, numirėliai, baisus žvėrys. Pasipurtē mergaitē, pagriebē viedrą ir atsisuko ant namų, mislydama: „sakysiu, kad nēr vandens.“ Paėjus kelis žingsnius, sustojo ir pasikasē sau galvą. Akise stovėjo baisi, pikta gaspadinē su perkreiptomis akimis ir pakelta kumsczia. Ką czia darysi? kur eisi? Namon — užmusz pikta gaspadinē, pas szulinį — prarys koks baisus žvėris, arba užsmaugs pikta dvasia. Bet gaspadinēs, turbūt, labiaus bijos, nēs pagriebus viedrą nubėgo į lauką. Perbėgo kaimą, lauką ir užlaikydama kvapą, nesidairydama į szalis leidosi per girią. Turėjo ant valandėlės sustot' kveptelti. Graudu buvo. Aszaros ritosi per veidą. Bet laikėsi, kiek galėdama: bijojo garsiai pradēt verkti, kad neisz-

girstu kas. Isz vakarų niaukėsi vis labyn ir nūlatai žaibavo. Į akį duriant nebuvo matyt. Tik žaibūjant galima buvo įžiūrėti taką. Vėjas draskėsi, giria oszė. Taką ji gerai žinojo. Nežiurėdama į szalis, nės bijojo pamatyti tarp medžių ką nors baisų, vėl leidosi bėgti ir ant galo sztai jau pas szulinį. Atsitupus apsigraibė aplinkui ir apcziūpė nedidelį aržulą: už jo ji visada laikydavosi sėmdama vandenį.

Nusitvėrė už szakos, pasikabino su viena rankute, o kita įleido viedrą į szulinį. Baisu buvo žiūrėti tada ant jos. Rodės, sztai, sztai pasprus rankutė ir įkris kudykis į szulinį. Bet ji buvo gerai papratus taip semti. Prisėmė viedrą, isztraukė ir pastatė ant žemės, o pati parvirto szalia: taip buvo apsilupus. Vargdienė nē nepajuto: besemiant, jai pasilenkus pinigas isz kiszeniaus žiurstuko iszpūlė į szulinį.

Ji gulėjo kelias minutes ir atvėrus akutes dairėsi aplinkui. Nieko nebuvo matyt.

Giria oszė, szaltas drėgnas vėjas lyg norėjo iszvartyti ją. Nū szalczio ir baimės dantys mergaitės barszkėjo. Ji jautė, kad jos laukia nelaimė, kad iszbėgti nū tos nelaimės ji negal. Ji bijojo pasijudėti, kad nepertraukti oszimą girios, per kurį nieko daugiaus nebuvo girdėt.

Ji norėjo nemislyti apie tai ir nežiūrėti į szalis ir kad praeitu baimė pradėjo skaityti: viens, du, trys . . .

Kū greicziausiai, kū greicziausiai reik bėgti isz girios, per lauką namon, pas žmones, pas žiburius, kur nėra baisių žvėrių ir baidyklių. Bet kaip bėgti, kad viedras toks sunkus! O viedrą palikus kaip pasirodysi priesz piktą Tenardienę. Ji atsistojo, pagriebė lanką viedro abiem rankutėmis ir traukė. Bet paėjus deszimts žingsnių turėjo silsėtis, paėjo vėl deszimts žingsnių, vėl — ir taip iki namų. Ji ėjo susilenkusi, kaip sena. Rankutės jau ir taip nuszalusios ir nutirpusios da labiaus szalo nū geležinio lanko. Szaltas vandū laistėsi jai ant kojų. Aszaros bėgo,

verksmas veržesi jai isz gerklės laukan, bet verkti bijojo. Da pusadynį reiks tempti be galo sunkų viedrą, o pareis namon — ten gaspadinė jau gal pakėlus kumscia laiko. „Oi Dieve, Dieve“ — atsiduso ji ir kruptelėjo, pajutus, kad didelė ranka paėmė viedrą už lanko ir pakėlė augštytyn. Pakėlė galvutę ir nusistebėjo. Augštas žmogusėjo szalia jos. Valandėlęėjo tyla. Mergaitė nebuvo nusigandus. Vyras pradėjo ją sznekėti: „Juk tav, vaikeli, sunku neszti tokį viedrą?“

— Sunku, dėde, ale ką darysi, — atsakė Magdė.

— Leisk, asz panesziu.

Mergaitė paleido.

— Teisybė, sunkus, kad ji plynė, — pramurmėjo nepažįstamas žmogus. — Kelintų tu metų?

— Asztantus einu.

— Ar isz toli eini?

— Nū szulinio, ką girioj.

— Ar toli da namon?

— Da yra, dėde, pora varsnų.

Dėdė nutilo ir paskui paklausė: „Tu, tur but, mamos neturi?“

— Asz nežinau, — atsakė mergaitė: visi kiti vaikai tur, o asz, tur but, niekad neturėjau.

Vyras sustojo, pastatė viedrą ant žemės, paėmė mergaitę abiem rankomis už peczių ir lyg norėjo išžiūrėti, bene pažįstama Vos tik galima buvo išžiūrėti tamsoje iszblyszkusi, kудą veidelį mergaitės.

— Kaip tavo vardas? — paklausė vyras.

— Magdė.

Jis da sykį pažiūrėjo į ją, paėmė viedrą irėjo toliaus. Po valandėlei jis vėl užsznekino.

— Kur tu buvi, mergaite?

— Szitam' miestelyj.

— Tai mes pas jus einam. Kas-gi tavę iszsiuntė taip vėlai ir da į girią?

— Tenardienė.

— Kas ta Tenardienė?

— Gaspadinė; karcziama laiko.

— Karcziama? Na, tai pernakvosiu szią nakt pas jus: vesk manę.

— Mes ten ir einame.

Zmogus ėjo labai greit. Magdė ir nesiliko nė ant žingsnio. Ji nebuvo pailsus. Buvo smagi ir rami: ko ji bijos su tūm dideliu žmogum.

— Ar tarnaitės nelaiko tavo gaspadinė? — suszneko vėl didysis žmogus.

— Ne, nelaiko.

— Tai tu viena?

— Viena, dėde . . . ne, ne viena: da yra dvi mergaitės.

— Kokios mergaitės?

— Polyna ir Zelma.

— Kas jos per mergaitės?

— Dukters gaspadinės.

— Ką-gi jos veikia.

— Ką jos veiks? . . . tur dailių lėluczių, tur ir pinigų . . . siauczia, jodosi.

— Per visą dieną?

— Na, o kaip?

— O tu?

— Asz . . . asz dirbu.

— Visą dieną?

Akutės mergaitės buvo pilnos azarų. Ji pakėlė galvutę ir drebancziu balsu isztarė:

— Visą, dėde; visą dieną dirbu; kaip pabaigiu darbą ir asz kaip kada pasiaucziu.

— Kaip-gi tu bovyjiesi?

— Visaip. Asz neturiu zabovų. Polyna ir Zelma nedūda man savo lėluczių. Asz turiu cininę szoblę: sztai szitokią ilgio, — mergaitė parodė ant savo maziuko pirsztuko.

— Szoblė, žinoma, visai ne asztri? — paklausė žmogus.

— Asztri, dėde: pjauja lapus, galvas musių . . .

— Besznekucziūdami prējo miesteli. Magdē vedē savo geradējā per miesteli ir visai užmirszo nu-pirkti dūnos.

Priējus jiedviem prie karcziamos, Magdē nusi-tvērē nepažistamā už rankos, ir pasakē:

— Dēde!

— Ko?

— Jau parējova.

— Na, tai kā?

— Dūk man viedrā.

— Kodēl?

— Gaspadinē pamatys, kad ne asz parnesziau, tai užmusz manē.

Žmogus atidavē viedrā ir jūdu priējo prie durų. Mergaitē neiszkentē nepažiūrėjus ant didelės lėlės ir paskui pasibaladojo. Durys atsidarē. Priemenioj stovėjo Tenardienē su žvake rankoje.

— Tai tu! sulaukiau ant galo! Kur tu valkiojaisi iksziolei? Jodeisi, bjaurybe, kur nors.

— Dēdiene, — atsakē, drebėdama mergaitē, — sztai atėjo ponas.

Susiraukē veidas Tenardienės nuszvito, akys jos jieszkojo pono „Szits ponas?“ — paklausē ji ne labai meiliai, rodydama ant atėjusio pono.

— Asz, — atsakē žmogus, keldamas ranką prie szliko.

Gaspadinē metē akia da sykį ir pamaczius, kad tai ne per didelis pauksztis, visai kitaip ėmē szne-kėti, o lupos vėl susiraukē.

— Praszom, geras žmogau! pasakē ji, bet maty-dama smarkiai apnesziotus trincyzius mirktelejo vy-rui ir pridėjo: — Bet gaila, dede, kad nėra pas mus vietos.

— Tai nieko, — atkirto jis — asz bet kur per nakvosiu, kad ir daržinėj, o užmokēt galiu tiek, kiek ir kiti.

— Trisdeszimts kapeikų.

— Trisdeszimts? — gerai.

Sutikęs su gaspadine, jis pasidėjo szliką ir lazda ant suolo ir atsisėdo už stalo. Magdė atneszė jam alaus, padėjo ant stalo, paskui nuėjo ant savo vietos ir paėmus pirsztinę pradėjo megsti.

Svecias tik paragavo alaus. Jis pastatęs akis žiūrėjo į mergaitę. Bjauriai ji išrodė. Didelės akys buvo, kaip stiklinės, lyg išzputusios nū aszarų. Ir taip sukudusi be galo, prieš žiburį ji da kudesnė išrodė. Ant veido ir ant kaklo matyt buvo mėlynos vietos nū dasilytėjimo kamscios ir nagų gaspadinės.

Visame: eisenoj, drebancziame balselyj, bailiose akutėse, sznektoj, visūse krutėjimūse kudykio matyt buvo bailumas. Ji visa susirietė, lyg norėdama užimti kū mažiaus vietos. Visa buvo nuszelus, bet nėjo prie kaklio szildytis. Ką-tik pradėjo megsti, Tenardienė suriko:

— Magdė! o kur dūna?

Ką dabar daryti? Ji visai užmirszo apė dūną. Reikėjo pamelūti, ir ji pamelavo.

— Jau uždaryti, dėdiene, kromai, — teisinosi ji atsistojus.

— Reikėjo pasibalodi!

— Asz balodojasi.

— Na?

— Neatidarė

— Asz rytoj paklausiu, tarė Tenardienė, ir jaigu tu melūji, tai žiūrėk . . . ! O dabar dūk szen pinigūs.

— Mergaitė įkiszso ranką į kiszenių ir pažaliavo, pinigų nebuvo.

— Ar girdi? — rėkė Tenardienė . . . Magdė išzvertė kiszenių: nieko ne buvo; ji visa drebėjo, nežinodama, ką daryti ir ką sakyti.

— Aa . . . a! Pametei ar pavogei! — krioškė gaspadinė, jau griebdama kanczių nū pecziaus. Matydama tai, mergaitė lyg pabodu ir suriko:

— Dovanok, dedienėle! Nedarysiu daugiau . . . niekada nedarysiu!

Tūm tarpu žmogus, ką atėjo su mergaite pajieskojo po kisenius. Magdė spaudėsi į kampa pas pečių, lyg norėdama išsisaugoti nū kanciaus, kurį gaspadinė pakėlė ir rengėsi jau nuleisti ant jos. Bet žmogus sulaikė. — Dovanokit, gaspadin: išz kiseniaus mergaitės kas-žin kas išzpūlė ir nusirito po kojų. Jis pasilenkė, lyg įieszkodamas. Tūm tarpu išzėmė išz kiseniaus pinigą ir padavė gaspadinei, sakydamas: — sztai pinigai!

— Taigi, tas pats, ji, tur but, ji iszmete, — pasakė Tenardienė. Tai buvo auksinas, bet ji įsidėjo ji į kisenių kaip savo ir dėptelėjus ant mergaitės rustai pritarė: „žiurėk, kad man daugiau to nebutu!“

Magdė vėl atsisėdo ir savo didelėmis akimis žiūrėjo ant nepažįstamo sveczio ir stebėjosi.

— Ar nenori tamista vakarienės? — paklausė pakelevingo Tenardienė. Bet jis neklausė ir nieko neatsakė.

„Kas tai gal buti per žmogus?“ — mislyjo gaspadinė: — „ant pažiuros, rodos, kas-žin, ar gal užmokėti už nakvynę, o atidavė auksiną už mergaitę.“

Tūm tarpu į karcziamą įėjo Polyna ir Zelma. Abidvi buvo greitos, gražios, czystos, įtukusios mergaitės, sziltai ir gražiai aprėdytos.

Motina, pamaczius jas, isz pradžios murmėjo, bet paskui nusileido, priėjo prie jų, meiliai paglostė ir klausinėjo, ar neperszalo, ar nenor valgyti. Mergyszczios susėdo ant aslos, pasiėmė lėlę, sodino ją ant kelių, linksmi sznekucziuodamos ir jūkdamosi. Magdė negalėjo iszkęsti nepažiurėjus nors kaip kada, kaip jūdvi siauczia. Polyna ir Zelma nežiūrėjo visai į ją. Ar ji ar szunytis, tai jūdvim vis tiek. Sztai Tenardienė pamatė, kad Magdė paliovė mezgus ir žiuri ant mergaiczzių.

— Ar tai tu taip dirbi! Palauk, dirbsi tu maž!

— Gaspadin, pavelyk ir jai pasiausti — pasakė sveczias.

Kad butu tai pasakęs žmogus, kuris už nakvynę palieka bent-gi kelis rublius, ji butu paklausius; bet tai buvo žmogus vos neapdrisęs. Per tai ji nė neatsisukus atkirto: — Ji tur dirbti, kam asz laikycziau toki sutvėrimą, kad nedirbtu.

— O ką taip ji tur veikti?

— Pirsztines mezga, jaigu reik žinoti.

— O kada pabaigs?

— Del tokios tinginės, kaip ji, da gal užteks ant kokių trijų dienų.

— O kiek gal prekiuoti pora pirsztinių?

Tenardienė dėptelėjo ant jo ir pramurmėjo.

— Du auksinu.

— Tai pardūkite man jas.

— Mes negalime atsakyti pakelevingam: isikiszo gaspadorius. Tai buvo mažiukas žmogelis, sulyginant su nutukusia jo boba, kaip pipiras.

— Na, tai asz perku tą porą pirsztinių, atsakė sveczias, isztraukė isz kiszeniaus masną ir atskaitė du auksinu. — Dabar tavo darbas priguli man, — pridėjo atsisukęs ant mergaitės. — Siauskie, vaikeli!

Magdė netikėjo, kad gal siausti ir nedrįsdama klausė gaspadinės:

— Ar galiu, dėdiene?

— Gali! — atsakė gaspadinė, sukandus dantis ir taip piktai susiraukus, kad mergaitė krūptelėjo.

— Acziu, dėdiene, — pramurmėjo mergaitė ir stebėdamasi pažiūrėjo ant savo geradėjo. Ji liovė mezgus, iszsitraukė isz po sūlelio savo szoblę ir skudurą. Bet zabova jai nėjo į galvą; ji dangiaus žiūrėjo į savo geradėją sveczią, kaip į szoblę. Apart to, jos akutės smarkiai mirkeziojo, lyg norėdamos suvisu užsimerkti. Matyt, kad nelabai lepidavo ją prie miego gaspadinė. Ant galo vargdienė atsiloszė į kampą ir užmigo. Sveczias, žiūrėdamas ant jos, gėrėjosi ir gailėjosi. Matydamas, kaip smarkiai

skriaudžia tą nelaimingą mergaitę, jis atsiminė visas savo nelaimes. Mergaitė mato tiktai piktas perkreiptas akis, pakeltą ant jos galvutės kumsciają arba kancijų ir niekad jokios meilės. Ji taipjau-gi visą amžį persekioja. Bet mergaitė — nekaltas kudykis, o jis . . . jis — vagis. Jaunystėje da už vagystę kasnio dūnos ji išsvarė prie karo ir žmonės nenor jam iksziolei to dovanoti. Jis dabar tur darbą, tur dūną ir butu laimingas. Bet vieno jam nepritenka. Nieks nenor su jūm draugauti, nieks jo nemylti, visi nekenczia. Ir jam parėjo į galvą ištraukti iš nelaimės szitą mergaitę, apdovanoti ją geradėjystėmis, paimti pas savę, idant nors vieno žmogaus akys žiurētu ant jo meiliai.

Taip jis ir padarė. Ant rytojaus, suderėjęs su gaspadoriam ir užmokėjęs jiems už mergaitę gana daug, išsivedė ją. Eidamas per miestelį užėjo į kromą, nu-pirko tą didelę lėlę, kurią negalėdavo atsižiurėt mergaitė, ir padavė jai. Nėr ką nė kalbėti, kaip meiliai ėjo mergaitė su savo geradėju. Nusitvėrus su viena ranka už jo skverno, o kitoj laikydama lėlę, ji nū-latai atsigrižus žiurėjo atgal, lyg bijodama, kad ne-atsivytų baissi gaspadinė. Bet jų toliaus jųdu buvo nū namų, jų ji buvo linksmesnė, jų smagiau ėjo. Akys žibėjo iš linksmumo. Ji be paliovos cziausz-kėjo su savo geradėju ir su lėlute. Szirdyje seno vagies taipjau-gi nuszvito A. Veliūniskis.

Lietuvos istorija.

Paraszė Lietuvos vaikas.

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Tasa.)

Atvykęs į Parusiją naujasis vietinis mistras Henrikas von Wida rado Parusius bekariaujančius su Kryževiais.

Dar 1239 m., vietinis vice-mistras Berlewin ir Kryžievių zokono marszalka Dieterich von Bernheim pradėjo užkariauti Varmiją. Vietiniai gyvėtojai, patėmyje isiveržiančius į jų szalį vokiszkus žmogžudžius, vadinamus paprastai Kryžieviais, pametė paprastus savo užsiėmimus ir pasislėpė neprieinamose giriose. Tik tai narsus virszinikas „Kodrunė“, užsidaręs su kareiviais pilyj Balgoje, buvo pasirengęs gintis iki paskutinės pajegos. Po daugelini užpūlių Kryžieviai tikt nustojo narsiausių savo kareivių, bet, kaip ir visados, negalėjo apimti pilies tiesum keliu ir pertai stengėsi atsiekti tai apgavyste. Prie pagelbos naujai apsikriksztijusių Parusių zokono marszalka isigavo pas virsziniką „Kodrunė“, kurį pasisekė jam pertikrėti, kad negalima yra ginti pilies per ilgesnį laiką. Kodrunė, gal nekalcziausioje mislyje, pradėjo prikalbinėti savo vientauczius liūsnoriai pasidūti prieszams. Parusiai szitą virsziniko prikalbinėjimą paskaitė už vilių ir už tai nužudė jį. Mirus virszinikui kareiviai ilgą dar laiką gynėsi, bet ant galų galo pilis tapo paimta, likusieji-gi joje kareiviai iszmushti. Po tam pilis Balga tapo tvirtai kareiviais apsodita ir įrengta, kaipo pilis paskirta ant didesnių kryžieviszkų susirinkimų.

Užėmę Balgą, Kryžieviai labai pradžiugo, nės szitą pilį jie laikė už vartus, vedanczius į kitas Parusių szalis, esanczius dar nepriegulmėje. Džiaugėsi jie dar ir dėlto, kad buk Balgos griuvėsiūse pražuvę narsiausi tėvynės apgynėjai ir kad jau su likusiais lengvai galėsia jie dūti rodą. Kad tokia jų nūmonė buvo klaidinga, tai netrukus jie patys persitikrino.

Skandi žinia apie apėmimą Balgos umai išsiplatino po visą Varmiją ir artymas Parusių szalis. Rupestis apie gyvastį ir turtą sujudino visus Parusijos gyvėtojus. Visi galintieji neszioti ginklą sukilo ginti tėvynę, išsirinę kaip vadovą karaliuką (reiksą) „Piopso“. Szis paskutinis atvedė Parusius pas murus Balgos, idant ją atgalios atimti iš nagų Kryžeivių. Bet netrukus Piopso tapo užmusztas ir jo kariumenė išsiskirstė.

Pasinaudodami szitūmi atsitikimu, Kryžeiviai, kiek galėdami, apkasė pilį, kuri nū rytų buvo ginama paczios gamtos, nės iš tos pusės neleido prisiartinti pelkės.

Varmiai netrukus vėl sukilo po vadovyste Glottiner'o (jis buvo, regisi, skandyniszkos kilties), garsaus savo narsumu ir turtingumu, o taipos-gi ir neužkentimu Vokiečių. Pilis iš visų pusių tapo apsiaupta, susineszimas su žeme ir mariomis pertrauktas ir gerai sergiamas. Prie tokių aplinkinybių nebuvo kitokios iszeigos dėl Kryžeivių, kaip tikt arba sėdint pilyj badu numirti, arba išėjus iš pilies kovoje pražuti. Pasibajgus maistui, nusprendė Kryžeiviai pilį sudegiti ir gelbėtis pavieniui, kaip kas gali. Tūm tarpu ateina jiems suvis netikėta pagelba.

Brunsvigo kunigaikstis Otto, vadinamas vaikneziu, jieszkodamas garbės, pagal to laiko Vokiečių paprotį, karėse su Parusiais, surinko didelę kariumenę, ir su ja prie galo 1239 m. įsiveržė į Parusius. Paliai Vislą jis dasižinojo apie nelaimingą padėją Kryžeivių Balgoje. Nieko neužtrukdamas kunigaikstis pasiskubino su pagelba savo vientaucziams.

Pasisekē jam slapta praneszti apsiauptiemsiems Kryževiams apie savo atvykimą ir susykiu apreikszti jiems savo plianą vienkartinio užpūlio ant apsiaupianczių Parusiu. Kaipo rysziu tarpu vokiszku kariumenių ir susykiu įrankiu dėl monyjimo savo vientauczių apie padėjimą dalykų davėsi susinaudoti vienas isz naujai apsikriksztyjusių Parusiu, vardu „Pomande“. Kunigaiksztis prisiartino prie pilies naktyj ir paslėpė savo kariumenę krumūse, netoli tankiai augancziūse. Kada ant rytojaus anksti apsiauptiejie užpūliu ant Parusiu davė ženklą į kovą, kunigaiksztis netikėtai užpūlė isz užpakalio ant kovojancziųjų Parusiu ir padarė tūmi didelį sumiszimą jų glytose. Nelaimingiems Parusiams netikėtai stojo priesz akis myris, kurį tikt ant valandėlės galima buvo atitolīti kalaviju, bet nū kurio iszsisukti jokiū budu nebuvo galima: isz užpakalio ir pryszakio stovėjo daug skaitlingesni ir geresnius ginklus turintiejie prieszai, isz kitųgi pusiu buvo kliutys arba prigimtinės, k. v. neper-einamos pelkės, arba pramanytos k. v. pyli-mai, ant nelaimės, jų paczių rankomis supilti. Tikt saujelė nelaimingų szitų didžiavyrių prasimuszė per eiles prieszų, dasiekė pelkių ir tenai prigērė; visi-gi kiti pražuvo kovoje.

Įveikę Parusius kovoje paliai Balgą, Kryževiai pūlėsi prie kitų Varmijos tvirtynių, kurias lengvai apėmė, kaipo kur-kas silpniaus įtaisytas.

Negirdėtas pamuszis paliai Balgą pasėjo didelę baimę netiktai Varmijoje, bet ir artymose szalyse. Kunigaiksztis Otto, pasinaudodamas isz tokio padėjimo dalykų, greitai vienyja savo kariumenę su visa

zokono kariumene, pustija Varmiją, o paskui tą patį daro, įsiveržęs į Natangiją ir Bartniją. Pasi-prieszinimo jis niekur nerado, nės visi, regisi, nar-siausi gyvėtojai szitų szalių pražuvo kovoje paliai Balgą sykių su savo karaliukais. Pats iszrodis vokiszku žmogžudžių, apkaustytų nū galvos iki žemei į geležis, gasdino gyvėtojus. Visi ir visur žadėjo buti paklusnume, davė, nū savęs užstatinius ir ant paliepimo krikosztijosi. Kunigaikštis isz savo pusės žadėjo neatimti nū gyvėtojų liūsybės, žemės, ir tikt uždėjo ant jų kasmetinį mokestį.

Po taip lengvam užkariavimui trijų provincijų, dabar reikėjo pamislyti apie tai, idant jas ant visados užlaikyti savo rankose. Geriausiu įrankiu dėlto galėjo buti tvirtynės su daugeliu kareivių. Dėl szito siekio senas tvirtynes ir pilis Parusių Kryžeiviai atnaujino ir iszplatino. Tokiu budu Varmijoje, ant upės Pasargos, netoli nū Nerijos, pakilo pilis Braunsberg. Toje paczioje szalyje, ant upės Alne (Alle), labai dailioj vietoj, gal but ant griuvėsių sostapilio reiks'o arba krivio, tapo įsteigta pilis Heilsberg. Bartnijoje tapo įsteigtos pilys Rössel, Bartenstein ir Schippenbeil. Paskutinė tapo įsteigta ant griuvėsių dviejų senoviszku pilių Parusių, kurios buvo sostapiliais reiks'o ir krivio. Vakarinėje da-lyje Natangijos, ten kur susivienija upės *Karkszte* ir *Pasmar*, įsteigta pilis Kreuzburg.

Visos szitos pilys, pastatytos rankomis prispaustųjų Parusių, tapo užgyvėditos vokiecziais, atvestais Brunsvigo kunigaikszczio Otto ir apsoditos karei-vais, idant užlaikyti Parusius paklusnume.

Po īsteigimui ir aptaisymui piliū, kada jau Vokiecziai pajuto savę esant taip labai tvirtais, jogiai prispaustoji tauta jokiū budu nebutų galėjusi jūs įveikti, užstojo tikra verguvė dėl užkariautųjų Parusių. Nustoję jie liūsybės, tiesos aplaikyti turtus po tėvų ir artimų giminių. Nė vienas gyvėtojas negalėjo nieko nė pardūti, nė pirkti be žinios ir valios Kryževių valdžios. Garsesniems senovės didžiavyriams užginta dabar neszioti kokius nors ženklus ricierių liūmo. Naujai apsikriksztijusiems, nors jie ir butų geriausi katalikai, nevalia buvo įstoti į dvasiszką stoną. Su kiekviena diena padėjimas nelaimingų Parusių stojosi blogesnis, ale ir su kiekviena diena didinosi jų szirdyse neapykanta dėl Kryževių ir abelnai dėl Vokieczių, iszlupusiųjų jiems turtą, privertusiųjų jūs prie sunkaus darbo ant savo naudos ir, lyg dėl iszjūkimo Kristaus mokslo, vardan kurio jie neva kariavo, atēmusiųjų visas žmogiszkas tiesas. Meldė Parusiai įvedimo kokių-nors tiesų: jų locnų, kurias jie turėjo pirm užpūlio Kryževių, vokiszkų arba lenkiszkų; bet jų meldimai ir skundimaisi ėjo per niek. Ant galo nežmoniszkas pasielgimas Vokieczių iszszaukė Parusių szirdyse norą iszsiliūsūti isz-po jungo ir su sykiu karsztą geismą gerai prieszams atlygiti.

(Toliaus bus).

Kaip reikia szerti ir užveizėti gyvūlius.

Paraszė Ed., iszvertė Jūzas Szvėksznys.

Penkta roda.

*Apė sutingumą lankinio ir dobilinio szieno ir apė įvedimą
dobilų į trilaukinę gaspadorystę.*

(Žiurėk num. 8.)

Jon-tis. O rugiai ar augs po dobilų?

Pov-tis. Jaigu turėjai dobilus sėtus ant rugių įkrėstoj' dirvoj', tai drąsiai sėk rugius į dobilieną, rugiai bus neprastesni už tūs, kurie pasėti yra pudyme. Po rugių ir vasarojus dobilienoj' bus taip-pat gražus. Nū dobilų laukai visados taisos, ir kas metą dūda vaisių gausesnį. Trumpai sakant, ta treczia dalis vasarinio lauko, kuri dobilais yra užimta, visados atsiperka ir dūda dar didelį pelną.

Mak-tis. Tas tiesa; asz macziau daugelyj vietų dvarūse labai gražius rugius dobilienoj.

Jok-tis. O isz kur gausi taip daug mėszlų, kad galėtum apkrėsti pudymo treczdalį?

Pov-tis. Popirmu, jaigu negali apkrėsti treczios dalies, apkrėsk tiktai ketvirtą dalį arba szesztą ir užsėk įkrėstoj vietoj dobilus. Gyvuliai szeriami dobilais padirbs daug mėszlų; po ko galėsi apkrėsti ir treczią jau dalį pudymo ir apsėti dobilais. Daugiau kaip treczią dalį lauko negali užsėti dobilais, dėlto kad dobilus gali sėti į tą paczią vietą ne ankszciaus kaip po szeszių metu, — kitaip anie neauga.

Tam-tis. Juk negali sėti dobilų į nekrėstą dirvą?

Pov-tis. Ne verta. Dobilų bus mažiau, ir anie neturės tokio sotumo, kaip dobilai, augę įkrėstoj dirvoj.

Mak-tis. Isz kur mes gausime sėklos?

Pov-tis. Pirmam kartui gali dobilų sėklos pirkti Petropilėj (Peterburge), Moskavoj, Rygoj ir kitūse miestūse po 5—6 rublius už punda. Gali anų pirkti ir dvarūse. Deszimtinės užsėjimui reikės vieno pundaus sėklos. Turėdams pats jau sėtų dobilų, turi

kas metą palikti deszimtają anų dalį. Per 5—6 metus vėl reik pirkti naujos sėklos, nes kitaip dobilai išsprastės.

Mak-tis. Kokių laikų reik anūs sėti?

Pov-tis. Anksti pavasarį, kaip tiktai nueis sniegas, o žemė bus dar nesuvisu išsileidusi.

Mak-tis. O kumet pjauti?

Pov-tis. Pjauti anūs reikia tūmet, kumet sužysta didžioji anų dalis, nes peržydėję paliekt anie kieti ir nebtur reikalingo sotingumo. Lapai ir žiedai yra visusotingiausios dalys, o dėlto szienaujant reikia saugotis ir anų ne-nutrupinti. Negerai nuszienauti dobilai daugiau trotyja savo sotingumo, nei kaip lankinis sziens.

Dobilai prigul prie sunkiojo paszaro, ir dėlto reik anūs dėti karvėms ne kitaip, kaip tiktai sumaiszius su vasariniais sziaudais ir už vis geriau per pusę.

Szeszta roda.

Apė vikių įvedimą. Apė sotingumą sziaudų, pelų, atgalių, nusunku, brogos ir grūdų,

Pamokymas apė dobilų įvedimą labai patiko mūsų ukininkams; visi kartu susirinkę, vienu balsu susitarė sekti Povylaiczio pamokymus; anie tūkart ir mislyti nepamislijo, kiek aniems atnesz naudos tas nusprendims. Rasi anie ir nebutu taip dailiai susitarę klausyti Pavylaiczio, kad nebutu matę, kokią naudą tur isz dobilų pats Povylaitis ir dvarponiai. Jau anie ir pirma sanprotavo esant isz dobilų didę naudą, bet nežinojo, kaip anūs įvesti. Povylaitis džiangės, matydamas, kad ano žodžiai nenuvėjo ant nieko, ir prižadėjo nupirkti susėdams dobilų sėklos nū savo pažinstamo dvarponio. Jau sukakus žiemos pusei, buvo matyti, jog susėdų gyvuliai buvo dailus, derlus, pieno davė daugiaus; mėszlų taip-pat buvo jau tiek, kiek pirma nebudavo ir pavasarį.

Matot, susėdėliai, pratarė Povylaitis atgal susirinkusiems ukininkams, szį metą jus gavot pripirkti

sunkiojo paszaro. Ant ateinanczio meto, kada turėsit jau savo dobilų, neberekės jums ano bepirkti, arba labai mažai. Norint dar daugiaus paszaro turėti, reik vikius sėti. Vikinis sziens dar mažne geresnis yra ir už dobilus. Labai anūs mėgsta arkliai, užvis pavasari, kūmet anie statomi yra prie sunkaus darbo.

Verszius taip-pat verta szerti vikiais pirmą ir antrą metą, bet karvių anais szerti nerodiju, nes anos nū vikių veikiai tunka ir mažai tedūda pieno. Turint atliekamų vikinių grūdų, verta anūs sumalus sumaiszyti su apvirintais pelais ir tokiu jovalu szerti kiaules. Vikius sėja sąmisziai su avižoms; sumaiszo 12 gorczyų avižų su 9 gorcziais vikių. Pasėjus aparia vikius, o ant virszaus vilktinai pasėj avižas. Nupjauti vikius reikia tūmet, kūmet visi sužysta, tai yra, kūmet pradeda megsti pirmosios anksztys, o iszbrendę anie nebtur tokio sotumo. Sėklai, žinoma, reikia palikti vikių, bet ne daug.

Mak-tis. Verta butu įvesti vikius mums patiems, ale kame anūs sėti?

Pov-tis. Esant atliekamų mėszyų, gali sėti vikius be troto kitiems javams. Tą dirvą, kame nori kitą metą sėti vikius, reikia rudenį apkrėsti mėszylais, aparti anūs, o pavasari ten pasėti vikius su avižoms. Vasarą priesz szv. Joną vikiai sužys, kūmet ir reikia anūs nupjauti. Vikieną, atėmus vikius, gali apversti su plugu, o rudenį pasėti į aną rugius.

Jon-tis. O ar užderės vikienoj rugiai?

Pov-tis. Rugiai nebus prastesni už pasėtūsius pudyme. Teisybė, palikus vikius lyg iszbrendant, truputį paliesinsim dirvą. Nū vienos deszimtinės gerą metą yra gaunama vikinio szieno nū 100 lyg 150 pundų, už kurį, pardūdant po 25 kap punda, gausime nū 25 lyg 35 rublių. O juk isz avižų tokio pelno negausim.

Mak-tis. Tiesa, kad verta vikius sėti, užvis pudymūse pirm rugių; bet daug reik mėszylo.

Pov-tis. Szerdams gerai gyvulius, turėsi mėšlų užtektinai. Nū pradžios gali sėti vikius žardynūse, užtvarūse prie namų; apsėjęs nors ketvirtą deszimtinės dalį vikiais, turėsi jau gerą paszarui parankį. Vietose, kame žmonės sėj žieminus kviečius, labai gerai pirm kviečių sėti vikius.

Žvilgterėsime dabar ant sziaudų, to paprasto musų gyvulių mitalo. Be sziaudų sunku yra gyvuliams paržiemavoti, tiktai anais vienais negali szerti, nes, kaip jau buvo pasakyta, gyvulio pilvas negal taip daug persulpnėti sziaudų per dieną, idant lyg soties priėstu. Sziaudai daros daug sotingesni nū sumaiszymo anų su koku norint skystimu, kaip tai: broga, arba verdancziu vandeniū. Labai gerai yra maiszyti sziaudus su nusunkoms, su kurioms gyvulio pilvas lengvai pergromuliūja ir kietus sziaudus.

Mak-tis. Kaip tai padaryti? Tur buti, reik sziaudus apibarstyti su toms nusunkoms?

Pov-tis. Ne. Pirma reik isz sziaudų supjauti akselį, tai yra smulkiai anūs sukapoti, paskui apipilti anūs verdancziu vandeniū, ir tiktai tūkart tegali apibarstyti tą apszutintą akselį nusunkoms. Szeriant taip gyvulius, reikia daboti, kad sziaudų nebutu daugiau už pusę dieninės porcijos; antrą pusę reik su-taisyti isz sunkesnio paszaro. Tiktai dar reik priminti, kad sziaudai, augę geroj dirvoj, yra sotingesni už sziaudus, augusius liesioj dirvoj; žolės, užaugusios kartu su sziaudais, taip-pat padidina anų sotingumą. Neiszbrendusių javų sziaudai yra sotingesni už kitus; supelėję sziaudai yra labai nesveiki gyvuliams; nedžiovinų arba umų javų sziaudai yra geresni už džiovintus. Sziaudas prie varpos yra sotingesnis, nei kaip prie kero. Avys moka iszrinkti visusotingesneses sziaudų dalis, ir dėlto verta pirmuciausiai dūti sziaudus avims, o paskui jau atidėti ant kraiko.

Mak-tis. Asz girdėjau, buk žieminiai sziaudai turį mažesnę sotumą už vasarinius; ale teisybė, tas yra matyti ir isz toblyczios, kurią anųsyk mums rodei.

Pov-tis. Tiesa, vasariniai yra sotingesni už žieminius. Visugeriausi gyvūliams yra miežiniai sziaudai, po anų avižiniai, paskui kvietiniai ir ant galo ruginiai. Žirninės ir vikinės virkszczios yra geresnės už sziaudus; anoms verta szerti avis. Grikiniais sziaudais gali szerti karves rudenį, nes paskiau, kad prasideda szviesios dienos, gali anos pradėti sirgti; o avims niekados nereik dūti grikinių sziaudų.

Mak-tis. Tamsta dar nieko mums nesakei apė dobilinius sziaudus. Ar anais negali gyvūlių szerti?

Pov-tis. Iszbrendusių dobilų sziaudai taip yra kieti, kad paszarui suvisu netinka. Pelai vėl yra geru paszaru; anie minksztesni ir sotingesni už sziaudus, ir dėlto gyvūliams anie tinka. Bet anie gal buti ir vodingi sveikatai gyvulio, nes anūse daug pelėsių, labiausiai, jeigu gauna sudrėkti; taippat anūse daug yra asztrių akūtų, kurie gal subraižyti gyvuliams gerkle. Dėlto verta yra persijoti pelus kratalūse ir, dūdant gyvuliams, apszutinti verdancziu vandiniu. Visugeriausieji gyvuliams kvietiniai pelai, paskui avižiniai, ruginiai ir ant galo miežiniai. Žirniniai, vikiniai ir dobiliniai pelai, nors ir sotingesni yra už kitus, bet sunkiai tegal persisulpėti arba parsimalti pilve; prie to dar veikiai įsigauna pelėsiai. Anūs gali dūti gyvuliams tiktai apszutinęs pirm to verdancziu vandeniū; grikiniais ir sėmeniniais pelais už vis geriaus szerti kiaules.

Mak-tis. O juk nevisados teuždera dobilai? Ką reik tūkart daryti su gyvuliais?

Pov-tis. Tas teisybė, kad kartais prapūla dobilai, nors turiu pasakyti, kad įkrėstose dirvose tas labai retai teatsitinka; netiktai patys dobilai retai teprapūla, bet ir didina kas metą vaisingumą kitų javų, nės dobilais szeriant gyvulius, turėsi daug isz mėszlų, o riebiose dirvose javai kūne visumet uždera. Neužderėjus dobilams ir neturint į anų vietą užtektinai vikių, gali pripirkti kokio norint kito sunkio paszaro, kurio yra gauname po rankas ir pigiau. Taip kar-

tais yra verta pripirkti ruginių arba kvietinių atgalių, nes iš jų gali turėti didelį pelną. Atgaliai yra paszaru labai sunkiu, lengvai pilve pervirnamu ir dūdancziu daug riebio pieno.

Tam-tis. Atgaliai yra labai brangus.

Pov-tis. Tiesa; atgaliai brangus, vienok vis kar-
tais verta yra anų pirkti. Tankiai atsitinka, jogei pavasari, szienui esant po 25 kap. už punda, kvietinius atgalius gali pirkti po 50 kap. punda 5 sv. kviet. atgalių sotumu yra lygus 8 sv. gero szieno, kurio pavasari sunku gauti. Szienas perkams pavasari yra taip prastas, jog 12 sv. ano pagal sotumo lyginas 5 sv. atgalių; tie 12 sv. szieno, skaitant po 25 kap. punda, kasztūja $7\frac{1}{2}$ kap., o 5 sv. atgalių kasztūs tiktai $6\frac{1}{4}$ kap. Tokiu budu ir iszeina, kad ver-
oziaus pirkti atgalius, nei kaip szieną prastą.

Bet dar geriau pirkti nusunkas, jeigu anas szvie-
žias gali gauti po 20 arba 25 kap. punda. Nusunkos yra visusotingiausiu paszaru ir labai gerai yra prie atgaivinimo menkų karvių. Mažai tėsant szieno, gerai yra apszutintą iš sziaudų akselį arba pelus apibarstyti nusunkoms ir szerti tokiu paszaru gyvulius.

Mak-tis. Žmonės kalba, buk szeriant gyvulius nusunkomis piens įgauną, anų skonį.

Pov-tis. Jeigu dūti ant dienos ne po daugiaus, kaip po 3 sv. nusunkų, tai piens yra skanus ir neį-
gauna nėkokio skonio.

Kanapių nusunkos sziltame laike labai greitai pagenda, įgauna pelėsius ir neskanų skonį, dėlko ir vodią gyvulių sveikatai.

Mak-tis. Tamsta sakai esant labai naudinga szerti gyvulius nusunkoms; asz apė tai negaliu įgauti geros nūmonės.

Pov-tis. Tas naudingumas pasiaiszkins iš szio izrokavimo: 3 sv. nusunkų sotumu savo lyginas 7 sv. gero szieno. Skaitant po 20 kap. szieno punda, 7 ano svarai kasztūs $3\frac{1}{2}$ kap. toj vietoj kaip 3 sv. nusunkų, perkant po 25 kap. anų punda, nekasztūs

gerai nė dvieų kapeikų Toliaus, karvė, suėdusi 3 sv. nusunkų arba bemaž 2 kap., atnesza kvortą pieno, už kurią gali gauti 4 kap.

Dar pigiau apsieina gyvulių šėrimas, jeigu arti kame gali gauti brogos. 1 viedras brogos sotumu yra lygus 8 sv. gero szieno. 8 sv. szieno kasztūja ne mažiau kaip 4 kap., o viedrą brogos gali pirkti už $1\frac{1}{2}$ arba 2 kap.

Pov-nis. Kokia broga yra sotingesnė, ar isz grūdų ar ropuczių?

Pov-tis. Broga isz grūdų yra ne tiktai du kartu mažne sotingesnė, bet dar ir sveikesnė.

Szeriant broga, reikia gyvuliams dūti daug sauso paszaro: sziaudų, pelų, arba szieno, nes be to broga vodys gyvulių sveikatai. Užvis geriau ana laistyti sausąjį paszarą. Daugiau kaip vieną anos viedrą neverta dūti gyvuliui ant dienos: pusę viedro priesz pietus ir pusę vakare; prie to dar prie brogos reik antpilti tiek pat vandens. Dūdant brogą, nebreek gyvuliu begirdyti.

Mak-tis. Žmonės kalba, kad jeigu vieną žiemą szersi gyvulius broga, o antroj nebdūsi, tai gali su-sarginti gyvulius.

Pov-tis. Dėlto reik taip daryti: perstojus dūti gyvuliams brogą, reikia anūs girdyti kitu koku gėralu arba szerti paszaru, apszutintu karsztu vandeniu ir apibarstytu nusunkoms. Tūkart gyvuliai bus sveiki.

Mak-tis. Ale nū brogos pagenda gyvulių dantys.

Pov-tis. Tas vėl tiesa. Dėlto nereikia szerti broga verszių, bet tiktai senas melžiamas karves; tūkart anos dūda daug pieno, greitai tunka ir po tam anas gali pardūti su pelnu ant pjovimo

Bet dūdant gyvuliams brogą, reikia buti atsargiems. Karvė gal pradėti viduriūti arba kita bjauria liga susirgti, jeigu broga surugsta arba gelda, isz kurios szeri gyvulį, užsilaiko neczystai. Dėlto gyvuliams reikia dūti tiktai szviežią brogą ir czystai užlaikyti geldą.

Sunkiųjų paszaru dar gali vadinti grudus, isz kurių tankiai užvis tankiau eina ant paszaro avižos ir miežiai. Avižos yra labai sotingos ir suvarios, dėlko anoms gali su nauda szerti verszius. Versziai gerai auga, gaudami kas dieną per pirmą dar ir antrą metą savo amžiaus gėralą isz avižinių miltų. Miežiai tur mažesnę už avižas sotumą, bet taip-pat yra geru paszaru dėl melžiamų karvių. užvis dirbant isz anų gėralą, į kuri reik pridėti druskos. Nėsant kame gauti nusunkų arba brogos, reikia iszrokūti, kas vercziau, ar atgalius pirkti, ar vietoj anų avižas su miežiais szerti. (Toliaus bus.)

Kaip reikia penēt kudykį, jaigu motina neturi pieno?*)

Pagal Szulcą.

Valgiai, kuriūs dūda vaikams iki pirmų metų, jaigu jų nežindo krutimis, yra toki: 1) pienas, 2) sriuba nū mėsos ir mėsa, 3) dūna, koszė, kisielius ir kiti.

I.

Karvės pieną pas mus mažiems vaikams dūda tankių tankiausiai; retai kas dūda ožkos, ir niekados turbūt jie negauna kumelės arba asilyczios pieno. Bet pasirodo, kad pienas asilyczios labiausiai yra panaszus į pieną moteries. Prancuzijoje yra toki tamtyczia auginimui kudykių įtaisyti namai, kur labai gerai užaugina mažus vaikus, priegtam

*) Kiekviena motina, jaigu tik gali, turi pati savo krutimis penėti kudykį — tai yra sveikiausia ir dėl motinos ir dėl kudykio. Bet atsitaiko, kad motina suserga arba taip apsilysta nū ko, jogei negali žindyti kudykio. Tada geriausiai, pasirodavijus su daktaru, reikia kudykį gyvulių pienu penēt.

dažnai dar serganczius, dūdami jiems tiesiog žysti asilyczias. Ožkos pienas ir-gi geriau vaikams tinka, negu karvės. Jaigu kas norētu maityt kudyki ožkos pienu, tai ir geriausia dūt jam žysti ožką.

Bet lengviausiai yra gaut pas mus karvės pieną, dėlto ir pasikalbėsime czion, kaip reikia jį sutaisyti, idant jis eitu gerai į sveikatą kudykiui.

Nėsa sveikiausias yra dėl kudykio moteries pienas, tai, jaigu mes norėsime penėti kudyki karvės pienu, tai turime sutaisyti taip, kad jis būtų maždaug toks, kaip moteries pienas. Karvės pienas labiausiai tūm skiriasi nū pieno moteries, kad jis turi beveik dusyk tiek varszkės ir pusę tiek saldumų (cukraus).

Suprantams daigtas, kad tada, jaigu įpilsim į karvės pieną kitą tiek vandens, tai jis pasidarys skystesnis: kiekviename jo szaukszte varszkės bus mažiau, beveik tiek, kiek moterų piene. Dar geriaus bus atskiest pieną ne paprastu vandeniu, bet ryžių, miežių arba avižų viralu. Tokį viralą taip reikia daryti: Paėmus 2 szauksztuku miežių, avižų arba ryžių ant kožnos stiklo (sklėnyczios) vandens gerai pervirinti. Potam tą viralą perkoszt per czystą skarulėlį, ir iszkoszus tokiu skystimu atmieszti pieną. Atskiesdami karvių pieną dėl varszkės, tiesa, mes galime padaryt jį panasziu ant pieno moteries, bet užtai saldumų kiekvienoj dalyje jo pasidarys dar mažiaus, nors ir be to jau jų permažai buvo. Dėlto gi į tokį atmieszztą pieną turime dar pridēt cukraus. Bet kiek? Tiek, kad karvės pienas būtų taip saldus, kaip ir pienas moteries.

Jaigu paimsi vieną stiklą (sklėnycią) moteries pieno, tai tenai bus 2 szauksztukai sugrusto cukraus. Vienam-gi stikle karvės pieno 1 szauksztukas cukraus. O kaip įpilsim į karvės pieną da kitą stiklą vandens arba viralo, tai bus jau 2 stiklai pieno, o cukraus vistik 1 szauksztukas. Dviejūse-gi stiklūse moteries pieno yra 4 szauksztukai cukraus.

Užtai, idant 2 stiklai atskiesto karvės pieno but tokio saldumo, kaip moteries pienas, reikia pridėti dar 3 szauksztukus cukraus. Szauksztukai turi but kupini. Tokiu tai pienu gali gerai užaugti kudykį. Kaip-gi jūmi maityt kudykį? Datirta, kad idant pieną gerai perdirbtu pilvas, jis turi perbuti jame pusantros ($1\frac{1}{2}$) valandos (adynos). Potam jau gerai perdirbtas pereina į žarnas. Pilvas-gi turi tada truputį (apie pusę valandos) pasilsėti. Užtai, idant kudykis gerai augtu, reik jį valgyditi ne tankiaus, kaip kas dvi valandas sykį. Bet mūsų motinos žindo kaskart, kaip tik kudykis pradeda verkti, gal dusyk, trissyk ir tankiaus per 2 valandas. Iš to sztai kas iszeina.

Pilvas kudykio neperdirba, kaip reik, szviežiai įžysto pieno ir tas drange su gerai perdirbtu pienu pereina į žarnas. Ozionai-gi pienas dėlto, kad ne suvisai perviręs, pradeda gėst. Nū to pilvas kudykio išszipuczia. Kudykis pradeda labiau verkti, o motina da tankiau jį žindyti. Pieną jū labiau neperdirba pilvas, kudykis da labiau verkia, nemiega, pilvas jo pagenda ir kudykis pradeda eiti menkyn . . . Po kiek-gi pieno reikia kudykiui dūti kas sykis?

Kaip auga kudykis, tai auga ir jo pilvas ir dėlto kas mėnesį reik vis daugiau dūti pieno.

Datirta, kad į pilvą ką-tik gimusio kudykio gali tilpti tiktai vienas szauksztas pieno, už 2 nedėlių po gimimo — jau 2 szauksztai, o gale pirmo mėnesio — trys. Toliaus-gi einasi taip: kas mėnesį galima dūti pieno daugiau ant 2 szauksztų. Taip, ant sykio reikia dūti kudykiui 1 mėnesį 3 ar 4 szauksztus, 2 mėn. — 5 ar 6 szauksztus, 3 mėn. — 7 ar 8 szauksztus, 4 mėn. — 9 ar 10 sz ir t. t. Jaigu kudykis antsyk niszczuibia viso pieno, kuri jam dūda, tai nereik jo vėl valgydīt po kokiam bertainiui arba pusei valandos, bet reikia laukt, pakol praeis nors dvi valandos ir tada dūt tiek, kiek yra parodyta. Jaigu dūsi daugiau, tai kudykis iszvem̃s.

Priesz dūsiant pieną reikia paszildyti. Juk ir pienas isz kruczių motinos yra sziltas. Kudykiui reik dūt cziulbt pieną isz gumelestikinių spenių, o nepenēt jo su szauksztuku. Kada kudykis cziulbia, pas jį atsiranda seilės, o jos yra labai reikalingos dėl jo pilvo. Maitinant-gi su szauksztuku, nebus kiek reik seilių.

Iki 4 mėnesių gali maiszyt pieną pusiau su vandeniu. Po 4 mėnesių į stiklą pieno gali įpilt pusę stiklo vandens, o po 6 ar 7 mėnesių, jaigu kudykis yra sveikas, galima jį maityt vienu neatskiestu karvės pienu.

Niekados nereik nugriebt pieną, nes tąsyk nū jo atsiims sviestas.

Jaigu kudykio viduriai yra kieti (prietvarius) tai geriausia atskiesti pieną avižų viralu, o jaigu palaidi (tryda), tai miežių viralu.

Priesz žindymą ir po žindymui krutis (spenius) motina tur gražiai nusimazgot. Taipogi po penėjimui reikia iszvalyt burnutę kudykio. Gerai yra su skarulėliu paszlapintu į skystimą, kur yra sumaiszyta degtinė (arielka) pusiau su vandeniu. Jaigu to nedaryt, tai burnutėj' kudykio atsiranda baltos plėviukės, o tas jau yra liga. Gumelestikinius spenius, kuriūs dūda cziulbt kudykiui, nereik niekados aplaižyt. Retai galima rast žmogų, kuris neturētu ipuvusių danczių. Jaigu toks žmogus aplaižys ir apseilios spenį, tai puvėsiai isz jo burnos pateks į burnutę kudykio, o potam ir jo vidurius. Taipogi reikia pamesti tą bjaurų ir didei nesveiką penėjimą kudykių isz burnos.

II.

•Sriuba nū mėsos gali maityt kudykius labai anksti, o ipacz, jaigu pas kudykį yra užkietėjimas vidurių. Valgius-gi isz (szviežios) mėsos gali pradēt dūt tiktai gale pirmų metų ir tai, jaigu viduriai kudykio yra sveiki.

III.

Dūną, visokias koszes, kisielius ir kitus isz miltų valgius niekados negali dūt kudykiui anksciaus, kaip po 6 mėnesių, ir tai tik sveikiems vaikams, nes tik apie tą laiką pas kudykį atsiranda syvai, kurie gal gerai perdirbt miltinius valgius.

Kas buvo pasakyta, nesunku iszpildyt; bet svarbiausias ir sunkiausias daigtas yra dūt kudykiui

valgins suvisai szvariai ir czystai sutaisytus. Pasirodo, kad ir pienas isz kruczių motinos neina į sveikata, kudykiui, jaigu jis nors truputį pridulkėjes. Tą galima matyt isz szitokio paveikslo. Dūda vienai moteriszkei augiti du kudykiu, ir vieną ji žindo tiesiog krutimis savo, o dėl kito numelžia savo pieną ir dūda jam cziulbt isz bonkutės. Bet kas pasirodo. Antrasis kudykis visados auga daug blogiau ir eina menkyn (kusta). O tai dėlko? Dėlto, kad pirmąjį kudykį maitino czystu pienu tiesiog isz kruczių moteries, o antras gaudavo pieną pridulkėjusį. Užlaikyt karvės pieną grynai (czystai) yra labai sunku. Kelissyk ji perpila isz vieno indo į kitą ir kiek laiko kaip kada stovi jis pastatytas, pakol patenka kudykiui į pilvą. Pienas jau pradeda gęsti, o mes dar nė ant skonio (smoko) to nenumansim, nė neužsim, o toks pienas gal sugadīt pilvą kudykio.

Ką-gi daryt, kad pienas negęstu? Geriausia yra ilgai virīt pieną. Kaip jis užvirs, tai reik jį uždengt czystu skaruliuku, pakol jis neatvės (atausz), o potam jau uždengt koku nors dugneliu, nes pienas gal vėl pridulkėti ir pradēt gęsti. Kaskart priesz penėsiant gerai yra pervirīt da sykį jau atmieszta pieną. Antsyk pieno reikia imti tiek, kiek gana yra vienam kartui papenēt kudykį.

Užvirinus reik tiesiog isz pūduko perpilt į bonkutę, ir atauszinus, drungną dūt cziulbt kudykini. Bonkutę gi priesz ipilsiant reik iszplaut karsztu vandeniu.

Gumelestikinius spenius reik laikyt sodiniam vandenij, idant jie nepradētu rugti. Sodinis vandū

darosi szitaip. Reik paimti szauksztuką sodos, ipilt į stiklą virįto vandens ir jame panardyti spenį.

Bet viską, kas czion pasakyta, gana sunku yra iszpildyti, tai yra, kad virinant ir perpilant iš vieno indo į kitą, pienas nepridulkėtu ir nepradėtu gęst. Dėlto iszrasta yra gera įtaisa, kurioj' sutaisytas ir užlaikomas pienas nepridulka ir negenda. Tai yra įtaisa daktaro Suksleto.

Ją galima gauti pirkti kiekvienam aptiekoriszkam magazine arba geresnėj' aptiekoj' už nebrangius pinigų.

Galima ir pacziam ją pasidaryti namie. Dėlto tik reik nusipirkti kamszczius isz gumos su skykle perdėm nū virszaus iki apacziai. Į tą skyklę įsistato stiklinė lazdutė. Darosi viskas szitaip. Paima kelias bonkutes gerai iszplautas ir ipila į jas iki virszui pieno sutaisyto dėl penėjimo, tai yra atskiesto ir pasaldijto; jas užkemsza kamszcziais isz gumos, o stiklines lazdukes isztraukia ant to laiko.

Potam visas bonkutes įdeda į rundelį, į kurį ipila szalto vandens tiek, kad jis apsemtu pusę bonkutės.

Idant bonkutės viena į kitą nesidaužytu, į jų tarpą įstato lentutes. Kada jau viskas taip sutaisyta, rundelį padeda ant ugnies ir pradeda viryti. Kaip vandū užvirė ir pradeda kunkulėti, rundelį da laiko ant ugnies kokią 20 minučių. Potam įstato į gumelestikinius kamszczius stiklines lazdukes ir, užkimszę drucziai kamszczius, da virina kokias 5 arba 10 minučių. Ant galo nuima rundelį, nū ugnies ir neiszimdami bonkutės isz vandens, dūda

atszalt. Taip sutaisytas pienas yra labai geras, nepridulkējes ir ilgai negenda, jai virinant gerai užkimszim stiklinēms lazdutēms.

Szitoki pieną pilvas vaikų gerai permala. Kaip reik cziulbt kudykiui, iszima kamsztį su stikline lazdute ir ant kaklo bonkutės užmauja spenį isz gumos.

Tą pieną, kurį kudykis paliks neiszcziulbęs, reik iszliet laukan.

* * *

Tankiai atsitinka, kad kudykis tartum nepajiegią iszcziulbt pieną isz bonkutės. Tas dalykas gal atsitikt nū to, kad spenys susiploja ir sulimpa. Tada reikia spenius pataisyti, ir piens tūjaus eis smarkiaus. Daugumas mislija, kad pieną reik imt tiktai nū vienos karvės; bet tai nieko pikto nėra; da geriau, jaigu pienas imasi sumaiszytas nū kelių karvių, nes jaigu viena isz jų ir turētu kokią nors ligą, tai jos pienas bus atmiesztas kitu geresniu ir ne tiek vodys kudykiui, o gal ir suvisai ne.

Jaigu pas motiną nedaug pieno, o ji nor pati žindyti savo kudykį, tai reik, žinoma, jį priegtam dar ir karvės pienu papenēt. Penēt reik tada, kada dūda žyst, tai yra dūt pažyst krutį ir tūjaus potam dūt bonkutę su sutaisytu pienu. Tankiai taipogi atsitinka, kad pas sveikas motinas suvisai prapūla pienas. Tas paeina tankiai nū to, kad ar kudykis n'iszžinda viso pieno isz kruczių, arba pati motina praleidžia žindymo laiką.

isz Amerikos“ p. Antanas Bendoraitis isz Minersville padavė klaidingą žinią, buk p. Jūzo Paukszczi spaustuvė perėjo į kun. Burbos rankas. Kun. Burba 1) nei nemislyjo apie įgyjimą minėtos spaustuvės, o 2) jai ir norėtų tą padaryti, tai negalėtų dėlei stokos . . . pinigų. Kun. Burba da tik 3 metai kaip Amerikoje; ant mėnesio gauna su visu kūmi ne daugiau 100 dorelių, isz tų pinigų turi užlaikyti savo namus, da suszelpė tulus lietuvius, esančius bėdoje, taigi isz kur jis galėtų surinkti nors tūs 5000 dolerių dėl apmokėjimo p. „Paukszczi skolų“, kurias buk szis užtraukęs su spaustuve pagal p. A. B. pasakojimą. Asz jau keturi mėnesiai suvirszum turin prietikius su kun. Burba ir p. Jūzu Paukszcziu, o da nieko negirdėjau apie apgarsitas p. A. B. naujienas. Po apturėjimui N. 6 ir 7 Ukiniko tyczia užklausiau kun. Burbos ir p. Paukszczi, ar buvo nors kada tarpe jų szneкта apie tą dalyką. Netik ką negavau patvirtinanczio atsakymo, bet da praszyta manęs, idant paraszycziau į gūdotiną „Ukiniko“ rėdytę, atitaisydams įsiskverbusių ten klaidingą žinią.

Taigi nūszirdžiai praszau Tamistos, vardan teisybės, atitaisyti padūtą p. A. B. neteisingą žinią. *)

Su pagūda

Antanas Milukas.

*) Talpindami szita gromatėlę p. A. Miluko, tikimės, geriausiai atitaisysia padūta p. A. Bendoraiczio žinią. Podraug kreipdamiesi į gūdotinus korespondentus, meldžiame, idant, raszydami korespondencijas, neiszmislytu nebutu daigtų, o raszytu tik gryną teisybę.

Isz svetimų szalių.

Mums raszo isz **Brėmu**. Isz priežasties esančios dabartės Maskolijoje koleros, Suvienytos Valstijos Sžiaurinės Amerikos užvakar iszdavė paliepimą visai tūm tarpu neįleisti jokių iszeivių isz Maskolijos (pirm to iszeiviai turėdavo tiktai iszbuti Brėmūse dvi sąvaites — dvi nedėlias — nū pervaziavimo maskoliszko rubežiaus). Tokiu budu dabar Brėmūse pritvino daug iszeivių, kurie nežinia kada galės toliaus į vakarus keliauti, ir tur czia laukti Dievo malonės ir už tą laukimą brangiai mokėti, nes nakvynė iszeivių vieszbucziūse, kame vienoj lovoje po du guli, kasztūja 1 markį (pusrublį), o prastas valgis pusanthro markio. Vakar atvažiavo 10 iszeivių, bet tų policija jau nē į kontorus nū geležinkelio neleido, o sugražino atgal, isz kur atvažiavo.

Per Eitkunas ir Prostkus dabar jau nē į Prusus neįleidžia iszeivių isz Maskolijos, toliaus, žinoma, ir kitūse pervaziavimo punktūse bus tas pats. O isprudusiejie per kitus punktus ne ką naudoja, nes jūs gražina atgal isz Brėmu, o nors kelintas ir iszlieka nū sugražinimo, pasislėpdams arba pasidūdams už galicijonį (kurs moka lenkiskai), tai vienok ir nieko nenaudoja, tik daugiau pinigų kasztūja, nes jis vis keliauti negal, o Brėmūse, kaip sakiau, dėl iszeivio gyvenimas brangus. Prisibrukusiejie prie galicijonų ir nieko nenaudoja, nes kontorams prisakyta jokiū budu nepardavinėti laivakorczių neturintiems praszparto, kurisai galētu pertikrinti, jog iszeivys tikrai ne isz Maskolijos atkeliavęs yra.

Ką darys czia Brėmūse, esantieje, tai asz visai negaliu iszmanyti. Pinigų nē viens neturi tiek,

kad galētu czia palaukti ilgiaus, kaip porą dienų.

Bagazo su nesziotais daigtais jau nū seniai ne-
ileidžia į Prusus isz Maskolijos. Iszeivys galėdavo
tik turėti rankose pundelį (ryszulį) su daigtais. *Ad.*

Isz Lietuvos.

Naumiestis (Suv. rėd.). Isz Persijos parū
bežės, nū Kaspijos marių atvyko szią vasarą
Gudiją baisi liga — kolera. Nū koleros iki szią
dienai neiszrasta da tikro gydyklo; vienok žinat,
szitos ligos budą, gali sumažint jos galybę ir daun
gelyje atsitikimų iszsisergėt nū susirgimo. Todėl-
artinantis kolera, pati valdžia rupinasi apreikszi
žmonėms, ką ir kaip reikia daryti, idant iszsiser-
gėti nū jos. Sziandien kolera turi apsiautus di-
desneję dalį Gudijos ir palengva artinasi prie Lie-
tuvos. Vietinė valdžia jau iszdavė paliepiną po
visus miestus, kad, kiek galima, apsiszvarintu, —
nes kolera labiausiai lankosi po neszvarias vietas, —
ir sykiu iszleido knygutes su pamokinimais, kaip gali
apsisergėt ir kaip priguli gintis nū tos ligos. Tas
knygutes dalina ir tarp valsczionių. Tiktai, gaila;
kad tos knygutės paraszytos gudiszškai, dagi gana
augszta kalba: žmonės negali isz jų naudotis . . .
Pabaigoj' szio mėnesio (pagal naują kalendorių) L.
valscziaus vaitas suszaukė szaltyszius, kad įdūt
jiems augszcziaus paminėtų kniguczių. Dasižinoję
isz anksto, dėlko suszaukti į vaitystą, žmonės pra-
dėjo tartis nepriimt gudiszškai atspaudintų knigu-
czių ir maldūt, kad valdžia parupintu dėl jų lie-

tuviszko iszguldymo apie kolera. Susirinko ant paskirtos dienos szaltysziai, atvažiavo ir kiti da valsczionys, dėl kito reikalo, prie kurio pribuvo ir valsczionių kamisorius. Vaitas pasiulė knigutes, szaltysziai . . . priėmė. Tik viens žmogelis bandė gražit įbruktas knigutes, paaiszkindamas kamisoriui, kad isz tų knigelių žmonės negali turēt jokios naudos, nes nesupras, kas jose paraszyta, ir praszė lietuviszkų knigelių. Nieks isz susirinkusių jam nepritarė: vieni nosis nuleidę, tylėjo, o kiti lagi melagingai gyrėsi suprasia ir gudiszkai. Kamisorius, žinoma, atsakė, kad lietuviszkų knigelių negausia; kas, ėsą, nesupranta gudiszkai, tegul kreipiasi prie vaito, arba prie sugrįžusių isz kariumenės vyrų, tie paaiszkysia. Tai, koki szaunus apiekunai maskoliai! Maskoliszka valdžia iszranda, kad geriau dūt žmonėms iszgaiszt nū koleros, nei kaip drleist lietuviszkai iszguldyt pamokinimus, kaip apsisergėt nū tos bjaurios ligos.*) O mūsų žmonės didei neprotingi: jie apsiima greicziau stipt kolera, nei kaip iszreikszt valdžiai savo tokį nekaltą geismą, kaip geismas iszsisergėt nū tokios ligos.

Asz.

Panevėžis. Nėra mūsų kraszte beveik jau sodžiaus, isz kurio keli žmonės nebutu iszkeliavę į Ameriką. Daugelis jų, neturėdami žemės, atsisveikino ant amžių su tėvyne, jieszkodami geresnio uždarbio užjuriūse. Kiti neturtingi važiūja vėl ten su noru pagrįžimo, atgal praslinkus keliems metams,

*) Reiktu mums pasirupinti iszdūti tokią knigelę lietuviszkai.

— važiuoja, idant po svetimoms padangėms sunkiai uždirbtu skatiku pagerinti savo arba savo giminės medegiszką padėjimą tėvynėje. Bet atsiranda nemaž ir tokių, kurie traukia su kitais, gundomi tik kokių neaisškių norų, dažnai ir nežinodami, kodėl jie važiuoja. Ot, tartum pamėgždžiodami kitus, tartum tikėdamiesi užjuriūse atrasią aukso kalnus, tik semkis, ir gana . . .

Už tai jau ne vienam taip atsitiko, kad pats, budamas turtingas ir neperdaug dirbdamas namie, susimislyjo iszkeliauti į Ameriką, idant per trumpą laiką taip ten pralobti, kad pagrižus į tėvynę jau nė tiek nereiktu dirbti. Bet kiekvienas isz tokių, veikiai persilindyjęs, kad ir Amerikoje niekas uždyką valgyt nedūda, kad ir ten, idant pralobti, sunkiai reikia dirbti — turėjo grįžti į tėvynę, isztusztinęs tik pirm pusėtinai kiszienius ir patyręs laike kelionės nemaž' visokių nesmagumų. Bet kaip tik pagrysz isz Amerikos koks vyras, kuriam pasisekė ten sukrauti sziek-tiek pinigų, — tai tada, rodosi kiekvienam isz czion esanczių, kad ir jam turi taip-pat gerai viskas klotis — ir, žinoma, tada jau atsiranda be galo daug žmonių norinczių iszmėginti savo laimę, traukdami į užjuri.

Szimet atvažiavo aplankyti savo tėvyszkę kasžin' koks L. isz sodžiaus N. Joniszkelių parapijos. Tėvui savo parvežė jis 700 rublių ir seselei da kelis szimtus — ir gyrėsi da pats turis Amerikos banke kelis tukstanczius. Mokėjo turbut tas žmogelis gerai prikalbinėti kitus ir girtis, nės svietas taip nū tų jo sznekų sujudo, kad tartum kiekvienas

su jūm i Amerikā važiūtu, bile tik butu isz kur pinigų ant kelionės gauti. Netik bernai, bet ir mergos, dagi vaikai tarēsi važiūti, ipacz, kad ans geradējas prižadējo rupintis apie jūs visus netik laike kelionės, bet da ir Amerikoje kiekvienam isz jų tinkantį užsiēmimą suteikti.

Ir iszkeliavo su tūm L. pavasaryje 80 žmonių suvirszum. Kiti dagi ir visus pinigus, kuriūs su savimi ant kelionės turėjo pasiēmę, įbruko jam i rankas: bile tas geradējas jų tik nepamestu sveti-moje szalyje!

Kaip dabar visam tam bureliui žmonių sekasi Amerikoje — sunku yra datirti, bet gavome žinią, jog L., pametęs kelias mergas be skatiko kokiam ten mieste, pats toliau su jų pinigais iszkeliavo. Gera da, kad tos mergos turėjo su savimi antraszus kitų savo pažįstamų, atvykusių jau seniau i Ameriką ir kad tie, priszaukti telegramomis, paēmę jas i savo prieglobą.

Pagal žmonių kalbas, galima spręsti, kad ir kitiems keliauninkams nesmagiausiai sekasi Amerikoje, nēs ne nū vieno teko girdėti, kad L. pardavęs visus su jūm nukeliavusius žmones Amerikos prekėjams. Žinoma, kad pardūti jis jų negalėjo, bet tur but pavedē jis jūs visus i vietas, kur yra atliekami sunkiausi darbai, o pats paēmę gerą užmokestį už pristatymą darbinikų. Bet girdėti, kad tie, kurių pinigus L. pagriebē, nori datirti vietą jo apsigyvenimo, idant savo skriaudiką atidūti i rankas tiesos.

Būē.

Luksziai (Naum. pav., Suv. rēd.). Sztai ir vėl turėjome skundus, o podraug su jais ir kraty-

mus. 2 dieną liepos m. suvažiavo čia maskolių lyg vanagų. Buvo du virszininku: žandarų ir pavieto — abudu su savo tarnais. Pas nabagą Kraucziuną (taisytoją knygų) krėtė ir jieszkojo lietuviszkų knygų, o ipatingai laikraszečių ir laiszky. Klausinėjo, ar nepasipažįsta su Jankum isz Tilžės, kurį turėjo užsiženklinę už kasžin ką; turbūt laiko jį už socijalistą. Kratymas pasibaigė ant to, kad, sugriebę į savo nagus pundą lietuviszkų knygelių ir, apsilaižę, iszgabeno jas. Mat, džiaugsmas szuniui, kad gali įkasti pro szalį einantį žmogų. O nors tie apasztalai bauginimo žmonių jieszkojo vien tik lietuviszkų veikalų, suėmė priegtam taipgi ir porą lenkiszkų, kaipo tai: „Ze skarbnicy wiedzy i prawdy“, Moravski'o ir „Reformacya w Polsce“ — Bukovski'o. Mat nepatiko, kad nebuvo ant jų maskoliszkos cenzuros ir kad spaudintos Krakuvoje. O dasižinoję, kad tos paskutinės knygos priguli prie vietinio kunigo-vikarijuszo, kerszijasi padaryti kratymą taipgi ir pas kunigą. — Minėtasis kniginikas, Kraucziunas, jau ne pirmą kart' yra traukomas ir tasmomas už knygas. Pernai nabagą apie mėnesį laikė kalinyje, o ipacz, kad rado pas jį laiszką Jankaus isz Tilžės. Turbut už tai ir dabar taip labai jį apie Jankų klausinėjo.

Pernai nū szito kniginiko buvo atėmę ir malda-knyges, bet szimet jas paliko.

Ant ko pasibaigs ta visa tragi-komedija, da dabar nežinome. Ta vienok nelaimė, kuri taip isz-pasalų įkando kniginiką, mokina jį jau antrą sykį atsargumo ir nepasitikėjimo ant viengenczių, kurie tankiai už maskolius buvo arszesni. Dabar-gi Krau-

czyunas, įgasdytas jau nū seniaus, bijo neiszpasakytai maskoliszko kankinimo sudūse, o paskui sztriūpos bei kalėjimo.

Dieve gelbėk ne tik jį, bet kiekvieną žmogų nū tų žalčių-maskolių. Bet meskime paklodę ant tos sziaurinės meszkos, o rupinkimės įpacz apie isznaikinimą iszgamų-skundikų. Toki iszdavėjai neverti yra vardo žmogaus ir žemiau už gyvūlius yra nupūlę.

Jus-gi, vyrai Lukszių parapijos, liaukitės darę kaip grizskabudiszkliai. Mat ir czia per vieną atlaidą pasirodė peiliai darbe. Sužeidė ir sumuszė, mat, vieną vaikina karcziamoje. Į pagelbą nuszkriaustam nęatėjo tada žiemskis bei žandaras; turbūt nesitikėjo rasti lietuviszkių rasztų toje karcziamoje . . .

Isz szio atsiėjimo matome, kiek tai blogo daro ta prakeikta karcziama ir degtinė. — Vyrai! kadagi suprasite ir pajusite tą savo bjauriausią ligą?

Tūm-gi kartu, žydai siurbia jūsų kruviną procią lyg dielės kraują. Sztai, ne vieną ukiniką su grebsziais iszvarė, patys labai czia pralobdami.

O kad vienas isz tų žydų, vadinamas „Mauszium“, moka metinės randos už butą dagi apie 300 rublių, tai suprask, maloningas skaitytojau, kiek ta degtinė dūda pas mus pelno žydams

Kelmelis isz Szilakajo.

Pilviszkliai (Senap. pav. Suv. rėd.) Pereitą metą, gal da pamenat, rugpjūtė pasitaikė į lytns ir pernai rugiai ir kviecziiai daugelio sudygo rikėse. Vienas ukinikas isz kaimo Obszrutėlių pri-

sipylė daug kviečių, bet pusė buvo sudygusių, o paskui per gerą priežiūrą didečiai suplėko ir dagi kiaulės nei oroms ėdė jų pradus. Žmonės išsyrk da mokėjo po trirublę už kartį, bet antrusyk jau nei vienas negryžo, nes kiekvienas parsivežęs namon, turėjo suszerti kiaulėms. Ukinikas, matydamas, kad jau visi atsikando jo kviečių, o „žydelliai“ nor gauti pusdykiai, uždėjo szinkių Pilviszkiūse pas prabaszčių ir szisai geradėjas apsėmė iszpardūti kviečius žmonėms, kurie aklai tikėdami į prabasztelio dorumą, su džiangsmu mokėjo trirublę (nes tūkart kviečių prekė laikėsi ant pusketvirto rublio), bet, užvalgę kvietinių kokulių, pradėjo sirguliūti, ir tikrai ne vienas pirkėjas siuntė velnią padėkavoti jam už labdarystę. Ar ne kō, musų geradėjas!

Patiltis.

Tilžė. Ateisiantį panedėlį, tai yra 12 dieną rugsėjo bus Tilžėje susiėjimas Lietuvininkų dėl įsteigimo draugystės, kuri rupintusi, kad į vokiszką seimą Berlyne būtų iszskirti ir lietuviszki užtarėjai (deputatai). Jau daug metų, kaip Lietuvininkai praszinėja ciecoriaus bei jo ministerių, idant į mokslinyczias būtų sugrąžinta lietuviszka kalba, bet vyriausybė ant to nieko nepaiso; tai-gi dabar, matydami, kad praszinėjimai nieko nemaczyja, Prusų Lietuvininkai tariasi kitokiu keliu jieszkoti savo tiesų.

Naudingi pamokinimai.

Geras mėsos rukinimas. Rukūta mėsa netur but visai sausa. Jaigu mėsą tiesiog kabina į durmus, tai reik didelės priežiūros, kad ji būtų minkszta,

trapi ir gardi. Suvyniojimas mēsos ī popierā, priesz kabinant ī dumus, apsaugoja nū dumų skonio ir visiszkos iszdžiuvimo.

Geriausiai taip elgtis: sumaiszo 1 dalį salietros miltų ir 24 dalis druskos ir pavolioja ī tą visai szviežią mēsą, apibarsto su ruginėms klynēms, suvynioja ī popierā ir kabina ī dumus.

Taip rukīta mēsa tur gražų iszveisdėjimą, gardų skonį ir patenka kelis metus nesugedus.

Žasų krutinēs taip rukītos labai gardžios, o da labiaus, jaigu virsz popieros apvyniosim skudurą.

Naujas budas rukiņimo mēsos. Ima 1 svarą žibanczių sūdžių, virina keturiose stūpose vandens, pakol pusē nenuseks, atauszina, įdeda 2 ar 3 saujas druskos.

Į kelias dienas po paskerdimo kiaulēs, kada jau mēsa apdžius, arba kada jau deszros bus gatavos įdeda ī tą skystimą ir laiko: laibas deszras bertainį valandos (adynos), storesnes pusē valandos, saltsesonus tris bertainius, arba visą valandą, laszinius 6 ar 8 valandas, kumpius 12 iki 16 valandų. Paskui džiovina perpucziamoj vietoje. Mēsa toli gardesnē, nei kaip kabīta ī kamina.

Spygliai dėl krētimo. Eglių ir pusų spygliai krecziami ī tvartus isznaikina smarvę. Be to da mėszlą sumaiszytą su spygliais ukinīkai laiko už geresnį. Užkrēstam lauke su tokiu mėszlu rugiai rudenį puikiai suželia, buva naszesni ir stambesni grudai. Tą patį gali pasakyti ir apie kitus javus.

Gardi dūna isz ruginių su žirniniais arba pupiniais miltais. Dėl padarymo gardžios dūnos rodyja imti 2 dalis ruginių miltų ir 1 dalį žirninių,